

POSTANOWIENIE

19 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 19 października 2023 r. w Warszawie
zażalenia I. L.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Koszalinie

z 14 lutego 2023 r., VII WSC 2/23 (VII Ca 13/22),

w sprawie z wniosku I. L.

z udziałem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w W. Oddział Terenowy w K.

o stwierdzenie zasiedzenia

zakończonej

postanowieniem Sądu Okręgowego w Koszalinie z 7 września 2022 r., VII Ca 13/22

1) oddała zażalenie;

2) zasądza od I. L. na rzecz uczestnika postępowania koszty postępowania zażaleniowego w kwocie 240 (dwieście czterdzieści) zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni I. L. wniosła skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w Koszalinie z 7 września 2022 r., oddalającego jej apelację od postanowienia Sądu Rejonowego w Szczecinku, oddalającego wniosek o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie bliżej opisanej nieruchomości. Postanowieniem z 20 stycznia 2023 r., doręczonym 1 lutego 2023 r. fachowemu pełnomocnikowi skarżącej, Sąd Okręgowy w Koszalinie oddalił jej wniosek

o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, a następnie postanowieniem z 14 lutego 2023 r. odrzucił skargę kasacyjną wnioskodawczyni jako nieopłaconą.

W zażaleniu na to orzeczenie, I. L. zarzuciła naruszenie art. 102 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst : Dz. U. z 2023 r. poz. 1144 z późn. zm., dalej: u.k.s.c.) przez nieuwzględnienie jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Wniosła o skontrolowanie przez Sąd Najwyższy, na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. zasadności odmowy zwolnienia jej od tych kosztów, a w konsekwencji o uchylenie postanowienia odrzucającego jej skargę kasacyjną.

Stosownie do art. 397 § 1 w zw. z art. 394¹ § 1 i 3 k.p.c. w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 1860) i obowiązującym od 28 września 2023 r, a także zgodnie z art. 32 tej ustawy, Sąd Najwyższy rozpoznał zażalenie I. L. w składzie jednego sędziego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postanowienie sądu drugiej instancji rozstrzygające w przedmiocie wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych nie jest *de lege lata* zaskarżalne zażaleniem. W świetle zgodnego stanowiska orzecznictwa i nauki prawa, jeśli nieuiszczenie należnej opłaty w sytuacji oddalenia takiego wniosku przez sąd odwoławczy, stanowi wyłączną przyczynę odrzucenia skargi kasacyjnej, w postępowaniu zainicjowanym zażaleniem strony na postanowienie odrzucające skargę, Sąd Najwyższy kontroluje także, na wniosek strony oparty na art. 380 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., postanowienie sądu drugiej instancji o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 marca 2000 r., I CZ 259/99; z 17 stycznia 2003 r. I CZ 193/02; z 29 kwietnia 2003 r. V CZ 45/03; z 28 kwietnia 2004 r., III CZ 22/04 oraz z 19 listopada 2009 r., IV CZ 75/09).

Rozstrzygnięcie wniesionego przez wnioskodawczynię zażalenia na odrzucenie nieopłaconej skargi jest zatem uzależnione od oceny trafności

sformułowanego w nim zarzutu bezpodstawnego oddalenia przez Sąd Okręgowy wniosku I. L. o zwolnienie jej od obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, w szczególności od oceny, czy Sąd Okręgowy naruszył wskazany w zażaleniu art. 102 ust. 1 u.k.s.c., uznając, że wnioskodawczyni jest w stanie ją ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla niej i rodziny.

Stosownie do art. 102 ust. 1 u.k.s.c. zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Niemożność poniesienia kosztów postępowania, w całości lub części, powinna mieć charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 marca 1987 r., I CZ 26/87, OSNCP 1988, nr 7-8, poz. 103 oraz z 4 lutego 2005 r., III SPP 11/05, OSNP 2005, Nr 16, poz. 260). Ze zwolnienia od kosztów nie może natomiast korzystać osoba, która ma możliwość dokonania stosownych oszczędności, przewidując możliwość prowadzenia postępowania sądowego i ponoszenia z tego tytułu określonych wydatków (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 lipca 1980 r., I CZ 99/80; z 14 października 1983 r., I CZ 151/83, OSNCP 1984, Nr 5, poz. 82 oraz z 24 września 1984 r., II CZ 104/84).

Przedłożone przez wnioskodawczynię oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku i dochodach oraz źródłach utrzymania, a także dodatkowe wyjaśnienia i dokumenty, pozwalają na dokonanie tej oceny przez Sąd Najwyższy. Ich analiza prowadzi do tożsamego wniosku, jaki wysnuł z nich Sąd Okręgowy we wskazanym wyżej postanowieniu z 20 stycznia 2023 r., a mianowicie, o niewystąpieniu faktycznych i prawnych podstaw do zwolnienia wnioskodawczyni od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, wynoszącej 2 000 zł. Ze wskazanych dowodów wynika bowiem, że wnioskodawczyni prowadzi działalność gospodarczą w dwóch sklepach spożywczych, uzyskując z niej w 2022 r. niewielki dochód (za okres październik – grudzień 2022 r. - 975,48 zł, za cały 2022 r. - 2.843,63 zł). Ponadto otrzymuje świadczenie emerytalne w kwocie 2 268 zł oraz dietę radnego wynoszącą 1.000 zł miesięcznie. I. L. wskazała także, że ponosi koszty zakupu leków i rehabilitacji w kwocie 400-500 zł miesięcznie, koszty utrzymania domu w kwocie 426 zł oraz wydatki w kwocie 1000 zł za gaz w sezonie zimowym. Prowadzi wspólne

gospodarstwo z mężem, który pomaga jej w prowadzeniu działalności gospodarczej i nie uzyskuje odrębnych dochodów. Z przedstawionych dokumentów wynika także, że wnioskodawczyni jest właścicielką udziału w 1/2 części w nieruchomości o powierzchni około 0,5 ha zabudowanej domem mieszkalnym.

Sąd Okręgowy dokonał zatem niewadliwej oceny sytuacji materialnej wnioskodawczyni uznając, że uzyskiwane przez nią stałe dochody pozwalają na pokrycie opłaty od skargi kasacyjnej po poczynieniu odpowiednich oszczędności we własnych wydatkach. Nie zmienia tego wniosku zawarta w zażaleniu argumentacja akcentująca niską rentowność prowadzonej działalności gospodarczej, skoro wnioskodawczyni posiada także inne stałe źródła dochodów. Oceny tej nie zmienia także fakt, że jedną z posiadanych nieruchomości darowała w lipcu 2022 r. synowi w celu ratowania jego sytuacji finansowej. Wymaga zaakcentowania, że zwolnienie od kosztów sądowych powinno być przyznawane w sytuacjach wyjątkowych. Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi w istocie pomoc państwa dla osób, które ze względu na ich szczególnie trudną sytuację materialną nie mogą ponieść tych kosztów bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, zwłaszcza osób bezrobotnych, chorych, samotnych, bez źródeł stałego dochodu i bez majątku, w przypadku których oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów mogłoby spowodować naruszenie ich prawa do sądu. Ubiegający się o taką pomoc powinien w każdym wypadku poczynić oszczędności we własnych wydatkach do granic zabezpieczenia środków utrzymania koniecznych dla siebie i rodziny. Dopiero, gdy poczynione w ten sposób oszczędności okazały się niewystarczające, może zwrócić się o pomoc Państwa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 24 września 1984 r., II CZ 104/84; z 27 lipca 2016 r., V CZ 34/16 oraz z dnia 24 lutego 2016 r., I CZ 15/16). Tymczasem, jak to już podniesiono, wnioskodawczyni posiada stały dochód, który umożliwiał jej poczynienie stosownych oszczędności przez odłożenie niewielkich środków w dłuższym okresie, pozwalających na pokrycie opłaty od skargi kasacyjnej, bez uszczerbku w koniecznym utrzymaniu siebie i rodziny.

W postępowaniu apelacyjnym Sąd Okręgowy zwolnił wnioskodawczynię od obowiązku uiszczenia opłaty od apelacji ponad kwotę 1 000 zł, uwzględniając okoliczność, iż za okres styczeń-listopad 2021 r. poniosła ona stratę w działalności

gospodarczej w wysokości 1 669 zł, a ponadto uzyskiwała dochody w postaci renty w kwocie 1 231,19 zł i dietę radnego w kwocie 800 zł. Niewątpliwie sytuacja majątkowa skarżącej od czasu uzyskania przez nią częściowego zwolnienia od kosztów sądowych na wcześniejszym etapie postępowania uległa poprawie, co nie mogło zostać pominięte przy ocenie wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 27 listopada 2013 r., V CZ 61/13; z 13 lutego 2015 r., II CZ 91/14; z 10 listopada 2016 r., IV CZ 45/16 oraz z 2 marca 2017 r., V CZ 7/17).

W tej sytuacji należy uznać, że zarówno postanowienie Sądu Okręgowego odmawiające zwolnienia od kosztów sądowych, jak i postanowienie odrzucające skargę kasacyjną wobec nieuiszczenia opłaty od skargi, są zgodne z prawem, co prowadziło do oddalenia zażalenia (art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania zażaleniowego na rzecz uczestnika Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, który wniósł w terminie odpowiedź na zażalenie, orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

(A.D.)

[ms]